

Så mycket står klart att inget är klart

Det har väl knappast undgått någon att de vetenskapliga tidskrifterna står inför en omställning till publicering med öppen tillgång (*open access*). Kravet på öppen tillgänglighet direkt vid publicering av vetenskapliga publikationer, som är resultat av offentligt finansierad forskning, finns angiven i regeringens forskningsproposition "Kunskap i samverkan" (2016). Problemet är dock att hur denna omställning till ett öppet tillgängligt publiceringssystem i fråga om just de vetenskapliga tidskrifterna ska se ut och finansieras än så länge är oklart på flera punkter. För att informera om och även diskutera en del av dessa problem, så att säga för att se möjligheterna i stället för hindren, anordnade Kungl. biblioteket därför ett öppet samrådsmöte om infrastrukturell samordning av öppen tillgång till vetenskapliga publikationer den 6 mars i år.

Inbjudan riktade sig till dem som på olika sätt arbetar med vetenskaplig utgivning, såsom redaktörer och tidskriftsredaktioner, utgivare och finansiärer. Undertecknad var där som representant för en av de berörda vetenskapliga tidskrifterna. Det blev ett givande möte men också ett som snarare bekräftade problemen än löste dem, något Kungl. biblioteket inte ska lastas för utan hör samman med hela problematiken i kravet på öppen tillgänglighet.

Kungl. bibliotekets roll i denna enorma omställning är att verka som en nationell samordnare, eftersom institutionen är Sveriges nationalbibliotek med huvuduppgiften att samla in och bevara allt tryckt material som ges ut. Till uppdraget kan nu alltså även läggas material publicerat med öppen tillgång.

Tanken med dagen var att vi skulle diskutera bland annat skapandet av digitala plattformar, som är tänkta att göra svenska vetenskapliga tid-

skrifter mer sökbara och tillgängliga för fler användare, och nationellt stöd för redaktionellt arbete med bland annat manushantering, sakkunniggranskning och digitala format för svenska vetenskapliga tidskrifter. Men det som kom fram i dessa intressanta diskussioner var hur mångskiftande det svenska vetenskapliga tidskriftslandskapet är.

I egenskap av ordförande för Föreningen för vetenskaplig publicering höll historikern Stefan Amirell, tillika ordförande för Svenska Historiska Föreningen, en mycket uppskattad och behövlig genomgång av hur det ser ut i dag ifråga om stöd till publicering och hur det kan se ut med öppen tillgång. Dagens finansieringsmodell vilar på antingen bidrag (typ VR) och avgifter (prenumeration) och utförs med en hög eller mindre grad av ideellt arbete.

Morgondagens finansieringsmodell står dock skriven i stjärnorna. Att förlita sig på statsbidrag är en modell som egentligen faller under det högst osäkra infrastrukturstödet (VR). Ett alternativ är att lägga det på lärosätena, som får stå för avsättningen i tjänst för redaktionellt arbete. Man kan också tänka sig direktstöd från institutionerna till oberoende tidskrifter. En fjärde variant är en konsortiummodell som prövats i Finland, det så kallade Kotilava-projektet. Den innebär att lärosäten, forskningsinstitut, bibliotek och forskningsfinansiärer går ihop. En ytterligare modell är att förlita sig på sitt eget kapital (oberoende vetenskapliga föreningar). Den sista varianten kallade Amirell för diversifiering, det vill säga erbjuda en digital tidskrift med öppen tillgång men i kombination med en betalvägg och ett antal erbjudanden och tjänster.

Så mycket är därför klart, att inget är klart hur de vetenskapliga tidskrifterna i största allmänhet och *Historisk tidskrift* i synnerhet ska finansiera den av staten påbjudna omställningen till publicering med öppen tillgång. I väntan på besked rekommenderar jag i stället läsning av en god vetenskaplig tidskrift; det berikar alltid sinnet och förnuftet.

I detta nya nummer av *Historisk tidskrift* ingår tre initierade studier, en om hedniskt motstånd i Uppland och Blot-Svens betydelse; en om vad det kostade att köpa och bygga hus i Stockholm på medeltiden; en om vad *ICA-Kuriren* från 1942 lärde hemmafruar om hushållning. Plus mycket annat spännande och nytt! Mycket nöje!